

LUTHERSK KIRKETIDENDE

INNHOLD

Menneskeutvikling og menighetsutvikling / I tjeneste med mysteriet / Menighetsutvikling i folkekirken / Gravferd for dødfødt barn / Hvor norsk skal en norsk bibeloversettelse være? / Bibelbruk og gudstjeneste / Jews for Jesus / Svar til Hegstad / Fra bispedømmerrådene og Kirkedepartementet

SØNDAGSTEKSTEN

Påskennatt - Dag Øivind Østereng

Påskedag - Øystein I. Larsen

2. påskedag - Even Borch

Vi er så forskjellige som mennesker.

Menneskeutvikling og menighetsutvikling

Denne vinteren har det versert en sak i media om hva vi angrer på på dødsleiet. En kvinne med lang erfaring i å arbeide med alvorlig syke og døende har skrevet bok om hva folk angrer

på ved livets slutt, og har kommet opp med fem ting som særlig gikk igjen:

1. Jeg skulle ønske jeg hadde hatt mot til å leve det livet jeg drømte om, i stedet for det livet

folk forventet av meg.

2. Jeg skulle ønske jeg hadde jobbet mindre (Dette gjaldt visst primært mennene).

3. Jeg skulle ønske jeg hadde holdt bedre kontakt med vennene mine.

4. Jeg skulle ønske jeg hadde hatt større mot til å uttrykke følelsene mine.

5. Jeg skulle ønske jeg hadde unnet meg selv å være lykkelig.

Den norske Kirke står vel fortsatt for langt over 90 % av landets gravferder, og mange av oss har begravet en del av den generasjonen forfatteren skriver om. Min erfaring fra sørge-samtaler med pårørende, ofte barn eller nieser/ nevøer, gir et bilde av mennesker (særlig kvinner) som ikke ville være til bry, som snakket lite om egne følelser og enda mindre om egne drømmer, og som ofte hadde lite nettverk utenom familien. Hvis de var blitt spurt om hva de angret på på dødsleiet, kan det derfor godt hende at de ville svart noe av det samme som svarene i nevnte bok.

Jeg ble ringt opp av et par dameblader med utgangspunkt i denne saken og spurt om tips til hvordan vi kan bli lykkeligere og angre mindre. Ut fra den kjennskap jeg har til min egen generasjon, tror jeg ikke vi skal være for raske til å tro at angeren – og dermed medisinen – vil være den samme.

Vi er så forskjellige som mennesker. Dessuten tror jeg mange i min generasjon vil svare annerledes når det er vi som står i møte med døden, hvis vi er ærlige. Jeg tror en god del av oss i større grad har tatt hensyn til egne ønsker og behov, pleiet vennekontakten, gjort mer enn å jobbe og i større grad uttrykt følelsene våre. Kan hende vil angeren mer gå på at vi ikke var tilstede i det vi gjorde, fordi vi skulle få til så altfor mye? At vi bare ville *ha* valg, ikke *ta* valg, og dermed ble utydelige eller halvhjertet? At vi hadde for store forventninger både til oss selv og til livet, og dermed i mindre grad klarte å forsone oss med livet og oss selv? At vi lot våre skyhøye ambisjoner om full karriere, mange barn, spennende kjærlighetsliv, veltrent kropp, mat laget fra bunnen av, sporty, kulturell og sosial livsstil og lekkert hjem skape stress og dårlig samvittighet, skamfølelse og misnøye?

At vi ikke lot verdens utfordringer gi perspektiver på vårt eget privilegerte liv?

Vi får se. Uansett tror jeg det er viktig at vi som kirke og menigheter evner å bygge fellesskap der det er kultur for jevnlig livsoppgjør så vi kan justere kursen underveis, både som enkeltmennesker og fellesskap. Jeg tenker at å skulle leve et helt liv uten å angre på noe vil ha en høy pris og ut fra en kristen tankegang være helt umulig. Men det går an å skape fellesskap der vi hjelper hverandre til jevnlig å tenke gjennom våre liv i lys av troen og våge noen viktige valg ut fra det – der vi stiller de viktige spørsmålene om hvem vi er og vil være, hva som betyr noe i det store perspektivet, hva slags samfunn vi vil bidra til, hva det er å være

Det er viktig at vi som kirke og menigheter evner å bygge fellesskap der det er kultur for jevnlig livsoppgjør.

disippel, hvordan vi kan leve med livet og døden – der vi våger både å bekrefte og å utfordre hverandre slik Jesus så ofte gjorde.

Det er selvfølgelig utfordrende, ikke minst fordi en

betydelig del av kirkens medlemmer har en tilhørighet uten nødvendigvis en tro som preger hverdagen i særlig grad – samtidig som det finnes mye tro uten noen tilhørighet til et fellesskap hvor denne refleksjonen og bevisstgjøringen på livet i lys av troen kan finne sted. "Belonging without believing and believing without belonging."

Men vi må prøve, både ut fra kirkens oppdrag i verden og av hensyn til mennesker og fellesskap. Da trenger mange av våre menigheter nok selv å gå igjennom en bevisstgjørings- og utviklingsprosess, en menighetsutvikling. For meg og kanskje flere har ordet menighetsutvikling en litt klam og fremmed klang, av noe (negativt) amerikansk, av lettvent how-to-do, av en annen virkelighet og et menighetslandskap mer preget av frikirkelig enn statskirkelig organisering. Men prosjektet "Menighetsutvikling i folkekirken", som ble startet i 2008, har en definisjon av begrepet jeg kan identifisere meg med: "Et målrettet arbeid for å sette menigheten bedre i stand til å være det den er kalt til å være, og gjøre det den er kalt til å gjøre." Der har man samarbeidet med menigheter om en treårig organisasjonsprosess hvor man har sett på både fortid, nåtid og framtid, og utviklet ulike verktøy for menighetsanalyse. Det startet

med ti menigheter, og nå er en ny runde i gang med ytterligere 13. Denne utgaven av Luthersk Kirketidende har en artikkel der de prosjektansvarlige oppsummerer arbeidet så langt – hermed anbefalt. Så får de av oss som jobber i for eksempel menigheter i indre by, preget av stor gjennomtrekk, lav lokal tilhørighet og stort etnisk, kulturelt og religiøst mangfold, heller vente på at man i neste omgang retter blikket

mot denne typen menigheter og bidrar til utviklingen av en ekklesiologi for indre by. Det mangler.

SUNNIVA GYLVER
sunniva@gylver.no

I tjeneste med mysteriet

Ordinasjonstale 21. september 2011

AV OLE CHR. M. KVARME, BISKOP I OSLO

Kjære medarbeidere! I dag bekrefter vår kirke det kall som dere selv har kjent fra Gud. Dere vigles til tjeneste med Guds Ord og de hellige sakramenter. På denne vigslingsdagen vil jeg gi dere et ord av Paulus, som klinger med i vigslingsliturgien. Paulus taler om å være en forvalter av Guds mysterier. Han sier:

”Så skal dere se på oss som Kristi tjenere og forvaltere av Guds mysterier.” (2 Kor 4,1)

I vår tid tales det ofte om mysteriet og det mysteriøse, om den siden ved livet og tilværelsen som er større enn oss selv, og som er både spennende og diffus. I vår norske bibeloversettelse har vi tidligere lest: *”forvaltere av Guds hemmeligheter”*. I den nye oversettelsen heter det *”Guds mysterier”*. Men om vi sier hemmelighet eller mysterium: Paulus taler om noe som har vært skjult, men som er kommet frem i dagen, og som det er om å gjøre for ham at blir kjent for andre.

Vi kjenner Paulus. Han var den skriftlærde som forfulgte de første kristne. Men i en visjon på veien til Damaskus fikk han møte den oppstandne Jesus. Han oppdaget hvordan det som hadde vært en dårskap for ham, var den største visdom: at Kristi kors betyr frelse og forsoning for oss og Guds nærvær i våre sårbare liv. Derfor viet Paulus sitt liv til å gjøre Jesus kjent og formidle hans nærvær til både jøder, grekere og romere. Han ble en Kristi tjener og forvalter av Guds hemmeligheter.

Kjære medarbeidere! Deres vei frem til denne dag har vært en annen enn Paulus’.

Hver og en av dere har deres særskilte historie. Men gjennom livets erfaringer, i studium og fellesskap med andre har dere lært Jesus å kjenne. I dag legger vi våre hender på dere og ber om at Den Hellige Ånd vil utruste dere som forvaltere av Guds mysterier – at dere må bli glade formidlere av Jesu nærvær i menneskers liv.

Det er en utfordrende tid dere går inn i som prester. Etter 22. juli har vi vært et folk i sorg, og vi har opplevd hvor viktig det er for oss som kirke å være tilstede midt i sorgen – for å gi klagen rom, men også trøsten og håpet. Denne dagen i juli vekket oss også på nytt til betydningen av det enkelte menneskets verd og samhold i vårt samfunn.

Dere begynner deres prestetjeneste i en tid da vi utfordres av et kulturelt og religiøst mangfold. Dette mangfold var ikke mindre i Paulus’ samtid, og det er ikke uten grunn at Paulus holder på ordet mysterium. For budskapet om Jesus som Frelser var ikke innlysende, og han opplevde at hans omgivelser så på det som dårskap og vanvidd.

I Korint erfarte Paulus at det var svake, fattige og uforstandige som tok imot ordet om Jesus. I fellesskap med dem oppdaget Paulus også en ny side ved mysteriet: Jesus er der hvor en minst venter det; Jesus tar bolig blant mennesker der en minst venter det; Jesu nærvær skaper et nytt, grensesprengende fellesskap og et overraskende samhold på vers av mange kulturer.

Kjære venner! Når dere i dag vigsles til prestetjeneste, vil vi be om at dere får nåde og kraft til å følge Jesus og gå med evangeliet der hvor han er og ønsker å være, og at dere får bevare evnen til å la dere overraske av Jesus i møte med mennesker – unge som eldre. I stadig nye situasjoner skal dere få ta Guds nåde i hender og i munn: i forkynnelse, sjelesorg og veiledning, i feiring av dåp og nattverd. Dere skal få være redskaper for den Gud som gjenreiser menneskers liv og stadig skaper nye og overraskende fellesskap.

Det nye testamente omtaler gudsríkets hemmelighet som inkarnasjonens mysterium – at Gud ble menneske i Jesus Kristus. Når dere skal forvalte dette mysterium, må dere selv leve nær ham som ble menneske, og nær menneskene rundt dere. Dere må legge øret inn til Guds hjerte, og dere må legge øret inn til menneskers hjertes: unge som strever med sin identitet og sine liv, unge og eldre som kjemper med sorg, eller som kjenner seg utestengt og

utslått, fattige som opplever seg glemt i vårt velferdssamfunn.

Forvaltere av Gud hemmeligheter – det innebærer i alle situasjoner nysgjerrighet på Guds vei og gode vilje, stadig nysgjerrighet på menneskers liv som dere møter. Det er i dette skjæringspunktet Jesus blir tydelig og stor; det er i dette skjæringspunktet Guds mysterium stadig åpenbares og blir til menneskers frelse, liv og fellesskap.

Så hviler det også et løfte over tjenesten som forvaltere av Guds hemmeligheter. Paulus uttrykker det slik: *”Gud ville kunngjøre hvilken rikdom av herlighet dette mysterium betyr for folkeslagene: Kristus blant dere, håpet om herlighet.”* Dette håp skal bære dere i tjenesten – et håp for dere og for de mennesker, lokalsamfunn og sammenhenger som dere skal tjene. Der Kristus er, der er det håp – håp om herlighet. Må Gud velsigne dere som forvaltere av Guds mysterier!

THE REFORMATION PROJECT AUSTRÅTT 1537

The Reformation Project aims at increasing both research on and knowledge about the history of the Reformation and Lutheranism. In March 2012 we have the pleasure of presenting the third annual

Reformation seminar entitled:
Power, Mission and Mentality
~ *Paths to a Lutheran Scandinavia*

Welcome to

Ørland Cultural Centre 26 – 27 March 2012

Among the contributors:

Martin Treu, Die Stiftung Luthergedenkstätten.
Magne Njåstad, Associate professor, NTNU.
Kristin B. Aavitsland, Senior researcher, UiO.
Dikka Storm, conservator, Tromsø museum UiT.
Sigrun Høgetveit Berg, PhD candidate UiT.
Rognald H. Bergesen, PhD candidate UiT.
Helga Byfuglien, Preses, The Church of Norway.

Sign up before 16th March on:
kultursenter@orland.kommune.no

Rates:

Seminar with accommodation and meals: kr.2000,-
One day with lunch and dinner: kr.650,-
One day without dinner: kr.400,-
One day with no meals: kr.300,-

Visit to Austrått during the seminary

Organizers:
Ørland Cultural Centre in cooperation with The Bishop of Nidaros and The Parish of Ørland

www.reformasjonen.no

Menighetsutvikling i folkekirken

Perspektiver fra et forsknings- og utviklingsprosjekt i Den norske kirke 2008–2011

AV ERLING BIRKEDAL, HARALD HEGSTAD OG TURID SKORPE LANNEM

En kirke i forandring

Den norske kirke er i stadig forandring. Noen av forandringene er påført kirken utenfra; andre typer forandring skyldes egne initiativ. Ikke sjelden henger eksterne og interne forandringsprosesser nøye sammen. Interne endringer er nødvendig for å forholde seg til at omgivelsene endres, samtidig som en gjerne vil forsøke å bety noe for det samfunnet en tilhører. Selv om kirken ofte er en konservativ institusjon som forvalter de lange linjer i samfunnets liv, handler det evangeliet som kirken forkynner, dypest sett om endring: Frelse fra synd, arbeid for rettferdighet istedenfor urettferdighet, kjærlighet istedenfor fiendskap, tro istedenfor vantro. For kirken handler det ikke om endring for enhver pris, aller minst bare fordi noe er nytt og spennende, men om å spørre seg om hvordan man kan bidra til at bønnen i Fadervår oppfylles: "La viljen din skje på jorden slik som i himmelen." (Matt 6,10b)

I Den norske kirke har det vært mye fokus de siste årene på kirkeordningsspørsmål. Hvordan skal det fremtidige forholdet mellom kirke og stat se ut, og hvordan skal kirkestrukturen organiseres? Samtidig som det arbeides med utformingen av de kirkelige strukturer, er det viktig å arbeide med det som skal *fylle* disse strukturene, av innholdssiden i virksomheten. Det er ikke noe vi kan vente med til etter at strukturene er fastlagt. Fordi strukturene skal tjene virksomheten, må utvikling av struktur

og innhold gå hånd i hånd. Et avgjørende kriterium for den kirkelige organisering må være at den fremmer og stimulerer den kirkelige kjernevirksomheten, ikke vanskeliggjør den.

Parallelt med kirkeordningsdebatten har Den norske kirke gjennomført flere store reformer som i høyeste grad har med innholdet i virksomheten å gjøre. I første rekke gjelder dette den store trosopplæringsreformen, samt gudstjenestereformen som implementeres fra november 2012. Samtidig er ulike sider ved virksomheten satt på dagsorden gjennom nye planer for bl.a. diakoni, kirkemusikk, samisk kirkeliv og satsing på kultur. I møte med disse planer og tiltak for ulike deler av kirkens virksomhet reises imidlertid spørsmålet om *helheten* disse elementene inngår i. Alt for ofte har det kirkelige arbeidet en tendens til å falle fra hverandre i ulike sektorer der for eksempel diakoni og gudstjenestefeiring ikke nødvendigvis har så mye med hverandre å gjøre. Når vi har lansert begrepet menighetsutvikling, er det nettopp for å bidra til et slikt samlende perspektiv. At begrepet har vunnet kirkelig aksept, kommer bl.a. til uttrykk i Visjonsdokumentet for Den norske kirke 2009–2014, der det bl.a. heter: "Sammen vil vi (...) drive menighetsutvikling preget av fornyet gudstjenestefeiring, trosopplæring og diakoni." Og i Kirkerådet heter nå avdelingen som har ansvar for gudstjeneste, trosopplæring og mye annet på kirkens innholdsside, nettopp Avdeling for menighetsutvikling.

Menighetsutvikling som begrep og program

Menighetsutvikling innebærer i denne sammenheng ikke enda et arbeidsfelt ved siden av de andre. Det handler om å søke å etablere et samlendende perspektiv, som et bidrag til å se sammenheng og helhet. Fornyelse i kirkelig sammenheng kommer ikke nødvendigvis av å sette i gang nye tiltak. Noen ganger kan det være nødvendig heller å gjøre mindre enn å gjøre mer. Det viktigste er at man søker å se etter helheten i det man gjør, se det i sammenheng med den kontekst man befinner seg i, og ut fra den grunnleggende identitet man har som kirke.

Da vi i 2008 satte i gang prosjektet "Menighetsutvikling i folkekirken", var det ut fra følgende definisjon av begrepet: *"Et målrettet arbeid for å sette menigheten bedre i stand til å være det den er kalt til å være, og å gjøre det den er kalt til å gjøre."* Slik vi bruker begrepet, handler det altså om noe målrettet og intendert, der man setter i gang prosesser med tanke på å styre utviklingen i riktig retning. Definisjonen har også et klart teologisk element: Når det er snakk om hva man er "kalt til", rommer det naturligvis en henvisning til Gud som kirkens Herre.

En viktig side ved Guds kall til menigheten, slik det er uttrykt i definisjonen, er at den ikke ensidig legger vekt på menighetens *aktiviteter*, men også fokuserer på hva menigheten *er*, altså dens grunnleggende *identitet*. Denne identitet er forankret i menighetens tro på Gud, samtidig som den gir seg uttrykk i det en kan kalle menighetens helt bestemte *kultur* der samhandling og kommunikasjon preges av bestemte normer, verdier og narrativer. Et arbeid med menighetsutvikling må ikke bare konsentrere seg om menighetens aktiviteter og tiltak, men fokusere på menighetens grunnleggende kultur og selvforståelse.

Nettopp en slik henvisning innebærer at arbeid med menighetsutvikling rommer en dimensjon man ikke finner i allmenn organisasjonsutvikling. Det er utvilsomt mye å lære av det som i andre sammenhenger er et vel etablert fagfelt. Etter vår mening er det samtidig viktig å utvikle menighetsutvikling som et *praktiskeologisk* fagfelt. Som vitenskapen om det kirkelige praksisfelt kan ikke den praktiske

teologi begrense seg til å behandle de profesjonelle delpraksiser som forkynnelse, liturgi, sjelesorg osv., men må også arbeide med den helhet som disse inngår i.

Mens arbeidet med menighetsutvikling fortsatt er et forholdsvis marginalt fenomen innenfor den akademiske, praktiske teologi, har det i andre sammenhenger lenge eksistert ulike konsepter om menighetsutvikling og liknende begreper (som kirkevekst, menighetsbygging osv.). Noen menigheter har et forhold til amerikanske megamenigheter Willow Creek og Saddleback, som tilbyr modeller og ressurser for hvordan menigheter kan utvikles. Andre menigheter bruker opplegget til "Naturlig menighetsutvikling", utarbeidet av tyskeren Christian Schwarz. Som en del av prosjektet har vi også vært opptatt av å finne fram til konsepter og ressurser på dette feltet, som ikke er så godt kjent i Norge fra før.

Mange har utvilsomt hatt nytte av slike opplegg. Et grunnleggende problem er imidlertid at slike konsepter gjerne er blitt til i helt andre kirkelige kontekster enn det som preger Den norske kirke, mer i retning av det vi kjenner som frimenigheter. Et grunnleggende anliggende bak prosjektet var derfor at det skulle dreie seg om menighetsutvikling i *folkekirken*, i en kirke preget av de sosiologiske trekk som preger Den norske kirke. Det betyr at et arbeid for menighetsutvikling må forholde seg til en kompleks organisasjon i skjæringspunktet mellom offentlig og frivillig sektor, preget av et samvirke mellom folkevalgte organer, ansatte av ulike kategorier og frivillige. Menighetsutvikling i folkekirken må også ta høyde for at kirken både har aktive og mindre aktive medlemmer, og at folk oppsøker den av høyst ulike grunner. Folkekirkemenigheter er ikke lukkede grupperinger, men som oftest tett innvevd med det lokalsamfunnet som de befinner seg i. Menighetsutvikling i folkekirken må derfor ikke begrenses til en del av menigheten, for eksempel til å bli utvikling av den indre menighetskjerne – eller for den saks skyld stabsutvikling der de frivillige forsvinner ut av synsfeltet. Det har vært en antakelse i prosjektet at helhetlig menighetsutvikling best skjer der samspillet mellom de ulike gruppene stimuleres og utnyttes.

I de senere år har mange tatt til orde for nye

menighetsformer som supplement til de tradisjonelle soknemenighetene, også innenfor Den norske kirke. Et forbilde har bl.a. vært arbeidet for å etablere "fresh expressions of church" i Church of England. Arbeidet med slike alternative prosjekter og menighetsplantninger bør imidlertid først og fremst forstå som et supplement til soknemenigheten som utvilsomt vil være den vanligste menighetsform i Den norske kirke i lang tid framover. Mer enn noe trenger kirken fornyelses- og utviklingsstrategier som kan bidra til at vanlige folkekirkemenigheter bedre kan være det de er kalt til å være, og å gjøre det de er kalt til å gjøre.

Prosjektet 2008–2011

I prosjektet "Menighetsutvikling i folkekirken" har vi ikke begrenset oss til å arbeide teoretisk med spørsmålet om teologiske og organisasjonsfaglige premisser for å drive menighetsutvikling i en folkekirkelig kontekst, men har forsøkt å skaffe oss erfaringer om hvordan dette kans skjje i praksis. I en periode på to og et halvt år arbeidet vi med ti menigheter fra Møre og Tunsberg bispedømmer i det en kan kalle et aksjonsforskningsprosjekt. Til forskjell fra andre forskningsopplegg kjennetegnes aksjonsforskning av at man ikke bare forsker på mennesker, men forsker med *dem*, dvs. at forskeren selv engasjerer seg i de prosessene som skal studeres.

Menighetsutviklingsperspektivet er på den ene side noe som bør være et kontinuerlig perspektiv i enhver menighet, dvs. at man i alt man gjør, spør hvordan det kan bidra til at menigheten kan være tro mot sitt kall. På den annen side kan menighetsutvikling drives gjennom avgrensede prosjekter som i større grad setter helhet og utvikling på dagsorden enn det man har anledning til i den daglige drift. I forhold til våre ti menigheter var det nettopp en slik avgrenset prosess vi inviterte til, og arbeidet i den enkelte menighet ble ledet av en lokal styringsgruppe. Denne hadde ansvar for å ta de nødvendige avgjørelser underveis, gjennomføre de ulike tiltak i samarbeid med forsker samt rapportere tilbake til menighetsrådet. Ved siden av arbeidet i den enkelte menighet samlet vi en gang i semesteret styringsgruppene i flere menigheter til det vi kalte en "dialogkonferanse" der menigheter og

forskere sammen kunne diskutere prosjektet og utveksle erfaringer. Det er en gammel erfaring at menigheter har mye å lære av hverandres erfaringer, men at de sjelden tar tid til å lytte til hverandre.

For å kunne mene noe om hvor veien bør gå videre, må man vite noe om hvor man befinner seg nå. Første fase i den prosessen vi inviterte menighetene inn i, var derfor en analysefase der menigheten arbeidet med å forstå sin fortid og sin nåtid. En viktig del av prosjektet var å utvikle ulike "verktøy" for menighetsanalyse. Fire typer verktøy ble særlig viktig:

- Tilrettelegging av foreliggende demografisk og kirkelig statistikk: Forskerne i prosjektet tilrettela og presenterte tall fra ulike databaser om befolkningen i soknet og tall om kirkemedlemskap og den kirkelige virksomhet. I stor grad fikk man bekreftet det man hadde en anelse om på forhånd, men man fikk også øynene opp for nye sider ved lokalsamfunnet, f.eks. andel innvandrere og andelen husstander med enslige forsørgere.
- Bruk av spørreskjema: For å få vite mer om folks erfaringer med og forventninger til sin lokale menighet ble det gjennomført en spørreskjemaundersøkelse. Styringsgruppen bestemte målgruppen for undersøkelsen og hadde også en viss innvirkning på spørsmålene. Svarene ble behandlet og presentert av forskerne.
- Bruk av intervjuer: Et par intervjuere (eller "medforskere") fra hver menighet ble lært opp i gjennomføring av mer samtalepregede intervjuer med menighetslemmer. Det ble gjort intervjuer med folk med ulik tilknytning til menigheten, også representanter for de mer passive kirkemedlemmene.
- Tidslinje for menigheten: På en stor plansje skrev menigheten inn ulike hendelser i menighetens og lokalsamfunnets historie, som et bidrag til menighetens "kollektive minne". Dette ble i stor grad utført som et dugnadsarbeid der også andre lag og foreninger i menigheten ble trukket inn.

Data som bruken av verktøyene resulterte i, ble deretter drøftet i en ekstern "lesegruppe". Lesegruppen leverte en rapport til menigheten om

hva de hadde sett i dataene, og der de pekte på forhold de mente menigheten burde ta særlig hensyn til. Rapporten ble deretter presentert og drøftet på et åpent møte i menigheten.

Menigheten ble utfordret til å lytte til sine medlemmer og sitt lokalsamfunn. Vi la bevisst vekt på at lyttingen ikke bare handlet om menighetens indre liv, men også om den konteksten man er kirke i, og de mennesker man er kirke for. Det handler ikke bare om en innhenting av "informasjon" til bruk for de egentlige beslutningstakere, men om en åpen og kontinuerlig prosess der flest mulig skal ha noe å si, og der også selve lytteprosessen har en verdi i seg selv – fordi det å lytte til hverandre og til andre er en viktig side ved det å være menighet.

I tillegg introduserte vi ytterligere ett verktøy for lytting, bibellesemetoden "Vi d(v)eler", der man sammen lytter til en bibeltekst og til hva den enkelte har hørt i teksten. En slik lytting etter Guds stemme er et avgjørende element for å kvalifisere en slik prosess som noe mer enn en hvilken som helst organisasjonsutviklingsprosess. Som utvikling av menigheter må menighetsutvikling ha et åndelig perspektiv. Menighetsutvikling er også utvikling av menighetens spiritualitet og åndelige praksisformer, herunder dens gudstjenesteliv.

På basis av lytte- og analysefasens arbeid med menighetens fortid og nåtid var fokus i siste fase menighetens fremtid. Her arbeidet man bl.a. med å formulere menighetens visjon og med å skissere en helhetsplan for menighetens virksomhet. Et avgjørende anliggende var at dette ikke bare skulle føre fram til planer og dokumenter, men ha reelle konsekvenser for menighetens praksis og kultur. Styringsgruppen ble derfor bedt om å konkretisere tre tiltak eller innsatsområder i menigheten, som de skulle eksperimentere med. Dette skulle helst ikke være tiltak som bare representerte "mer av det samme" av det menigheten allerede var god på, men gjerne noe som man ikke hadde så mye erfaring med, og der sjansene for å mislykkes var til stede. Det kunne også handle om å fokusere på menighetens kultur og samværsformer, f.eks. å jobbe for at kirkekaffen skulle bli et sted å snakke med nye mennesker, ikke bare treffe gamle kjente.

Poenget med vårt arbeid som aksjonsforskere i menighetene var ikke å opptre som konsulenter som skulle gi menighetene løsningen på deres problemer eller anvisning på deres videre utvikling. I stedet ønsket vi å sette i gang prosesser som menighetene selv hadde eierskap til. Det er derfor også menighetene som til syvende og sist må definere sine mål og vurdere om prosessen har vært vellykket.

Vi ønsket heller ikke å påtvinge menigheten en bestemt teologi eller kirkeforståelse, bortsett fra at vi forutsatte den felles ramme som ligger i tilhørigheten til Den norske kirke. Men vi insisterte på *at* man må tenke teologisk om menigheten, dvs. se menighetens identitet og virksomhet i lys av troen på den treenige Gud. Heller enn å forsyne menigheten med en kirkeforståelse presenterte vi på hver dialogkonferanse ulike dimensjoner med det å være menighet, som man må ta høyde for uansett hva slags kirkeforståelse man legger til grunn.

Som forskere var vi for vår del opptatt av om vår måte å arbeide på virkelig hadde bidratt til denne type prosesser i menighetene, og om vi dermed hadde funnet fram til verktøy og metoder som egnet seg for menighetsutvikling i en folkekirke. Både underveis og ved slutten av prosessen innhentet vi derfor de ulike aktørenes erfaringer og vurderinger, bl.a. gjennom bruk av evalueringsskjema. Evalueringene viser stor grad av tilfredshet i menighetene, og de fleste svarte ja på om de ville anbefalt menigheten å bli med om de ved oppstarten hadde visst det de visste på slutten av prosjektet. Ikke minst har medlemmene i styringsgruppene gjennomgående opplevd en positiv bevegelse, både i egen forståelse av menigheten og i forholdet mellom ulike aktører i menigheten. Det er imidlertid få fortellinger om store endringsprosesser i menigheten som helhet i løpet av denne prosjektperioden. I første omgang synes prosjektet primært å ha bidratt til bedre kommunikasjon og større grad av refleksjon omkring menighetens identitet og målsettinger. I hvilken grad prosjektet vil gi varige virkninger for de menighetene som var med, er det for tidlig å si på det nåværende tidspunkt.

Arbeidet videre

På basis av erfaringene har verktøy og metoder blitt forbedret og videreutviklet. I stor grad handler det her om en forenkling og tydeliggjøring. For perioden 2011–2014 har Det teologiske Menighetsfakultet startet opp utviklingsprosesser i tretten nye menigheter, i samarbeid med Kirkerådet og de respektive tre bispedømmer. Et nytt element i den nye fasen er at hver menighet skal ha en ekstern mentor som følger dem gjennom prosessen. Det avlaster forskerne og gjør det mulig å håndtere et større antall menigheter.

Tiden vil vise om dette er en måte å arbeide med menigheter i folkekirken på som kan etableres som et mer varig tilbud, i Norge og eventuelt andre steder. Foreløpig har prosjektet fått en dansk "avlegger" gjennom Kirkefondets tilbud om "Lokal Kirkeudvikling" (www.lokalkirkeudvikling.dk). Forhåpentlig kan prosjektet også bidra til å styrke det faglige grunnlaget for menighetsutvikling som praktisk-teologisk tema og forskningsfelt.

Publikasjoner fra prosjektet

Erling Birkedal, Harald Hegstad og Turid Skorpe Lannem (red.): *Menighetsutvikling i folkekirken. Erfaringer og muligheter*. Prismet bok, IKO-forlaget 2012.

Dette er en faglig bok der de tre første artiklene er en rapport fra prosjektet; de øvrige er bidrag til fagfeltet menighetsutvikling mer generelt.

Erling Birkedal, Harald Hegstad og Turid Skorpe Lannem (red.): *Sammen i forandring. Refleksjoner om menighetsutvikling i folkekirken*. IKO-forlaget 2011.

Dette er en mer populær bok, bygd på innsikter fra prosjektet, som bl.a. vil bli brukt som ressursbok i arbeidet med nye menigheter. Boken beskriver bl.a. ulike verktøy til bruk i menighetsutviklende prosesser.

Mer om prosjektet, og om fortsettelsen, på <http://www.mf.no/menighetsutvikling>.

Trosopplæringen - en ressursbok fra Luther!

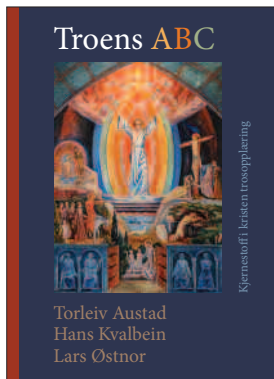
Torleiv Austad/Hans Kvalbein/Lars Østnor

TROENS ABC

Kjernestoff i kristen trosopplæring

Bakgrunnen for denne boken er kirkens satsing på trosopplæring for barn og unge. Det krever kreativ trosformidling på flere områder. En av oppgavene er å gjøre rede for det elementære innholdet i troen. Det er denne utfordringen vi har grepet fatt i her. Derfor heter boken Troens ABC.

Boken vil være en ressursbok for alle som er opptatt av trosopplæring i vår kirke. Det gjelder først og fremst tros-lærerne i menighet og organisasjon, men også foreldre og faddere som tar sitt dåpsansvar på alvor. Alle som leter etter grunnleggende kunnskap om kristen tro, vil ha utbytte av denne boken.

Kr 378,-

Gravferd for dødfødt barn

AV KNUT KITTELSAA, SOKNEPREST I BAKKLANDET, NIDAROS DOMPROSTI

Situasjonen

Foreldrene hadde sett fram til fødselen med store forventninger. Svangerskapet hadde forløpt uten problemer. Alt det praktiske var gjort klart. De kommende besteforeldrene hadde besørget innkjøp av barneseng. Utstyr og barnevogn hadde foreldrene sett seg ut. Det var bare å vente på fødselen og glede seg til barnet, det første i en ny generasjon i begge familiene.

Omkring terminen ble foreldrene bekymret. Fosteret var uvanlig stille. Foreldrene dro til sykehuset. På fødeavdelingen var det travelt. En jordmor lyttet og undersøkte, og forsikret at alt var som det skulle. Ytterligere testing ble ikke utført. Foreldrene dro hjem igjen, ikke helt beroliget. Et par dager senere ble det helt rolig i livmoren. Ingen bevegelse. På ny gikk turen til sykehuset der det raskt ble konstatert at barnet ikke lenger levde.

Det ble en tung natt hjemme for de to foreldrene, og for familie som kom til. Neste dag ble mor innlagt og en normal fødsel gjennomført. Det døde barnet ble stelt og kledd, og så samlet søsken og besteforeldre seg omkring de to unge og den døde, fullbårne gutten. Det ble avskjed ved inngangen til livet, en smertefull erfaring som disse ikke er alene om. Årlig dør en hel del barn i Norge i eller omkring fødselen. Denne gangen var det en infeksjon som ødela livmorens oksygenproduksjon til fosteret, og som kunne vært oppdaget ved første sykehusbesøk om ikke avdelingen hadde hatt det så travelt og prioritert andre oppgaver foran en grundigere undersøkelse av denne

moren. Små marginer. Fatalt forløp. Det skjer noen ganger.

Så må unge foreldre sørge seg gjennom et tap av et barn idet livet skulle begynne. Det blir en sorg over drømmer som ikke blir virkeliggjort, over et liv som var uendelig viktig for dem og likevel uten egen livshistorie. Tapet er først og fremst et tap av den framtida de har sett for seg, selv om sorgen også rommer alle minnene fra svangerskap og forberedelser.

Det skulle forberedes gravferd. De nærmeste skulle samle seg i kirken, og barnet skulle gravesettes på kirkegården på det stedet den ene familien hadde vært knyttet til lenge. Byrået forberedte det de har ansvar for. Presten kom til samtale om gjennomføring og praktisk opplegg for begravelsen. I denne samtalen ber barnefaren om å få veksle noen ord med presten alene. Han har et sårt spørsmål på hjertet.

- Vi skulle jo hatt dåp for barnet vårt. Men det døde før dåp kunne finne sted. Hvordan er det da med alt det som dåpen gir et barn? Må vårt barn mangle Guds gaver i dåpen, fordi det ikke var mulig å holde dåp? Det er uendelig tungt å ha mistet det. Det blir enda tyngre om vi må leve i usikkerhet om dets forhold til Gud. Hva kan vi gjøre?

Med det var utfordringen gitt til presten – som kunne formulere om på barnefarens spørsmål med ordene fra dåpsliturgien. Må dette barnet savne å motta Guds ånd, å være et Guds barn, å høre til i fellesskapet i den troende menighet – den som lever både i himmelen og på jorden? Hvordan ivaretar vi troen og håpet på et ubrytelig fellesskap med Gud i liv og død,

når den handlingen som troslivet bygger på, ikke ble utført og ikke kunne utføres? Gud venter ikke med å bry seg om barnet til fødselen er skjedd, og foreldrene har båret det til dåp. Dette ligger til grunn for ordene i de alminnelige bestemmelsene for gravferd, pkt. 7: "Når foreldre som ønsker sitt barn døpt, mister barnet før dåpen, minner presten dem om trøsteord som 'Den Far i himmelen vil ikke at en eneste av disse små skal gå tapt' (Matt. 18,14)." Vi har stor respekt for dåpens betydning, men det at den mangler i et slikt tilfelle, skal ikke legge stein til byrden for sørgende foreldre. Ordene fra Petter Dass' ellers flotte dåpssalme blir en om enn utilsiktet belastning: "Barnet i sin moder mangler himlens goder." Dette kan vi jo slett ikke si! Her bør teksten simpelthen skrives om, for eksempel slik. "Barnet i sin moder trenger himlens goder. Og ved dåpen er enhver en Jesu Kristi broder." Skal vi ta alle ord om Guds grenseløse kjærlighet til sine barn på alvor, må vi være entydige om dette. Om barnet dør for dåpen, tas det ikke bort fra Guds kjærlighet. Det er i Guds kjærlighet i liv og død, slik alle som hører ham til, er det.

Foreldrene ønsket at "noe omkring dette" måtte komme til uttrykk under begravelsen, siden det var første og eneste gang barnet skulle være i en kirke, i en kristen handling. For presten var spørsmålet hva en skal legge til grunn under utformingen. Parallele eller tilsvarende ordninger var ikke å finne. Altså må det som blir utformet baseres på noen prinsipielle rammer og tanker. Et viktig mål var å se etter bibeltekster som kunne brukes. Et grunnlag var at Guds kjærlighet ikke har grenser og forbehold. Bibelens budskap om Guds omsorg for mennesker helt fra fosterstadiet ble viktig. Dåpen som en viktig handling måtte fastholdes, men samtidig la en til grunn at mangel på en dåpshandling ikke kan stenge for Guds handlefrihet. Menneskers handlinger eller mangel på slike kan ikke sette sperrer for Guds kjærlighet. I dette tilfellet var det dessuten ikke mulig å holde dåp, siden barnet døde før fødselen. Legger vi tanken om Guds evige omsorg til grunn, vil det også være mulig å legge inn håpselementer. Gud slipper ikke dem han er glad i, dem som hører ham til.

På grunnlag av disse momentene laget vi et tilleggsledd til gravferdsliturgien. I gravferdshandlingen ble leddet lagt i forkant av minnetalen, etter inngangsord og inngangsbønn. Det ble etterfulgt av en mulighet til lystening ved båret for alle tilstedeværende, omkring 20 personer.

Handlingen

I leddet – som ble kalt en forbønns- og vel-signelseshandling – ble både innledende ord og en bønn hentet fra Bibelen. Leddet fikk i sin helhet denne utformingen:

Åpningsord:

Og nå, så sier Herren, som skapte deg, Jakob, som formet deg Israel: Vær ikke redd! Jeg har løst deg ut, jeg har kalt deg ved navn, du er min. Går du gjennom vann, er jeg med deg, gjennom elver, skal de ikke flomme over deg. Går du gjennom ild, skal du ikke svi deg, og flammen skal ikke brenne deg. For jeg er Herren, din Gud, Israels Hellige, som frelser deg.

(Jes 43,1-3)

Bønn:

La oss be:

Hellige Gud, himmelske Far, vi takker deg fordi vi er så underfullt laget. Underfulle er dine verk, det vet vi godt. Knoklene våre var ikke skjult for deg da vi ble laget på hemmelig vis og vevd dypt i jorden. Dine øyne så oss da vi var et foster. Alle dager er skrevet opp i din bok, de fikk form før én av dem var kommet. Dine tanker, Gud, er dyrebare for meg, summen av dem er ufattelig! Amen.

(Etter salme 139,14-17)

Liturgen, vendt mot båret:

Så er du, NN (barnets fornavn), sett og elsket av Gud fra du ble unnfanget og for all evighet. Også du er et verk av Guds skaperkraft. Også du bæres av hans kjærlighet. Jeg tegner deg med det hellige korsets tegn (+), til vitnesbyrd om at du tilhører vår Herre Jesus Kristus og holdes fast i hans hånd i liv og død. Vår Herre Jesu Kristi nåde, Gud, vår Fars kjærlighet og Den hellige ånds samfunn være med deg, nå og alltid.

Liturgen, vendt mot familien:

Kjære foreldre, familie og venner (foreldrenes navn ble nevnt). Døden møter oss mennesker som en uoverstigelig grense. Den gjør oss maktesløse og fyller oss med sorg. Men for vår Herre Jesus Kristus er døden ingen slik grense. Han har selv gått gjennom døden for vår skyld; han følger hver eneste av oss der hvor vi ellers ville vært alene, og han lover å reise oss opp til nytt liv i sitt himmelske rike. Dette faste håpet som Jesus gir oss, omslutter også NN (barnets fornavn), nå og for alltid.

Bønn:

La oss be:

Jesus Kristus, du som har lovet å være med oss alle dager inntil verdens ende, vær du vår styrke og trøst, vårt lys og vår veiviser. La oss alle en gang ved troen på deg få del i oppstandelsens glede. Amen.

Etter dette fulgte lystenning, og så fortsatte gravferdshandlingen med noen enkle minneord og de faste leddene: skriflesning, salme, andakt, bønn, salme og utbæring, samt de faste leddene ute ved graven.

Etterfølgende refleksjon

Det var prestens opplevelse at det ekstra leddet fungerte godt for denne familien i denne avskjeden. I tida etterpå var det riktignok aldri fokus på dette, selv om presten hadde kontakt med de to foreldrene i flere sammenhenger. Kanskje er det likevel grunn til å reflektere over hvordan dette leddet fungerte, og over om saken kan være aktuell også for andre i tilsvarende situasjoner.

For de fleste prester går det lenge mellom hver slik handling. Med 36 år i prestetjeneste har jeg forrettet et par begravelser for dødfødt barn før denne, og kanskje 3–4 begravelser for barn død i de første månedene av livet. Det betyr i snitt en hvert femte år. Tanken med denne artikkelen er å dele erfaringer og refleksjon med flere, slik at ikke hver enkelt prest må finne ut av dette i hvert enkelt tilfelle.

Er det behov for et slikt ledd? Dette behovet kan nok oppleves ulikt for ulike foreldrepar. Hvor viktig dette kjennes, vil ha med deres forhold til kristen tro å gjøre, og også med hvorvidt de allerede har tenkt på dåp og på

dåpens betydning. En del vil kjenne at dette er viktig, men ikke spørre om det selv. I slike tilfelle vil det presten bringer inn i samtalen med dem være viktig. Om en antyder at et slikt element er mulig, vil en del nok kjenne på at de ønsker det. Kanskje vil dette gjelde for mange som har et folkelig forhold til dåp og kirke. Er det viktig å åpne denne muligheten for dem som ikke selv spør eller tar opp sine tanker om det? Jeg tror det. Alt som kan bidra til at foreldrene får støtte i tapet og sorgen, vil være godt for dem. Et slikt ledd kan hjelpe foreldrene til å "legge fra seg" barnet. Leddet vil gjøre det tydeligere at barnet legges til hvile i Guds omsorg. Det vil utvide innholdet i trosdimensjonen og vise hvor vidtrekkende Kristi kjærlighet er. Det vil gi mulighet for å tenke mer konkret om hva Kristus gjør for den enkelte i møte med døden.

Men et slikt ledd bør likevel ikke gjøres til et fast element i slike begravelser. Det kan være andre som tenker annerledes omkring dette, som ikke ønsker å gå for nært inn på forhold omkring tro og død, eller som med henvisning til sin egen usikkerhet vil la slike momenter ligge og fokusere på begravelsen som avskjed slik gravferdsliturgien selv gjør. De pårørende må selv være de som avgjør hvordan dette skal være. Det er ingen grunn til å rangere ett valg som bedre enn et annet i dette tilfelle. Respekten for foreldrenes valg må være grunnleggende.

To forhold peker i retning av at det å ta med et slikt ledd bør være en synlig mulighet. Det ene er hensynet til de foreldrene som ønsker det. Å vente et barn medfører mye planlegging og mange tanker omkring det som skal skje etter fødselen. Forventninger til barnet som skal komme, handler både om hvordan dette barnet er, og om hva en tenker å gjøre for det og sammen med det. De fleste foreldre vil nok i slik tenking allerede før fødselen også berøre spørsmålet om dåp for barnet. Spørsmålet tar kanskje ikke konkret form for barnet vel er kommet, men tanker om at dåp hører med til det som skjer de første månedene, er likevel en del av det å se framover mot et nytt barns liv. Tenker en først på dåpen, vil tankene også ofte berøre hva dåpen betyr. For mange kjennes dåp som en god forsikring omkring et gudsforhold som foreldrene ønsker for barnet, selv om de

ikke vet så sikkert hva et gudsforhold innebærer og gir. Kanskje går tankene omkring hva som er grensene for foreldrenes mulighet til omsorg for barnet, og til ønsker om at barnet skal være "i trygge hender" også bortenfor foreldrenes omsorg. Å tenke at barnet hører til hos Gud, vil for mange fungere nettopp som en slik ekstra trygghet. Erfaring fra dåpssamtalene tyder sterkt på det. Langs denne tankegangen ligger også spørsmålet om å formidle denne tryggheten i de tilfellene der dåp ikke var mulig, eller en ikke rakk det før barnet døde. Foreldrenes behov kan altså være en god grunn til å bringe muligheten for et slikt element i begravelsen inn i samtalen.

Men det spørs om ikke også kirkens ønske om å formidle Guds kjærlighet og denne kjærlighetens bærekraft i nød og tunge tider kan være et godt argument for dette. Det hører med til kirkens oppgaver å gjøre sitt til å lette tyngden av livets smerte og gi trøst i livets sorg overfor mennesker den møter. Det gjør kirken ved å formidle sitt budskap om Gud, om hans kjærlighet og om det han har gjort gjennom Jesus Kristus. Jeg antar at mange prester har

tatt dette med i minneord og i andakt ved begravelser og bisettelser for dødfødte og spedbarn. Ved å synliggjøre dette gjennom et særskilt liturgisk ledd i handlingen blir dette budskapet ytterligere forsterket. Å bringe mennesker i berøring med Guds kjærlighet vil alltid være helt grunnleggende for kirken. Derfor vil det være riktig å løfte inn et slikt liturgisk ledd i samtalen når en forbereder begravelser av dette slaget.

Disse tankene ligger til grunn når jeg nå legger fram for andre både refleksjonen min og forslaget til utforming av et slikt ledd. Gjennom dette kan vi sammen drøfte en krevende, vanskelig og viktig utfordring som kirken og dens prester får en gang imellom. Dermed kan vi enda bedre forberede oss til slike møter med unge mennesker i dyp sorg og hjelpe dem gjennom en krevende og vanskelig fase i deres liv. I beste fall er dette en bistand til at de takler det videre livet bedre og får hjelp til å bære en sorg de for alltid vil ha med seg gjennom livet. Og det kan hjelpe dem til å holde fast på gudstroen i en tid da den møter sterke påkjenninger.

Nye tekstrekker – prekenhjelp fra Luther!

Sjur Isaksen

ORDET GJENNOM ÅRET

Evangeliebetraktninger over andre tekstrekke

Ordet gjennom året er tenkt som en hilsen til mennesker som gjerne vil forberede seg til gudstjeneste, som forkynnere eller tilhørere. Den kan også brukes til samtalegrupper eller som en personlig andaktsbok.

Tittelen henspeiler på den praktiske innretningen boken har fått, der evangeliebetraktningene er ordnet etter kirkeåret. Samtidig er *Ordet* et av de mange navn på Jesus. *Ordet* møter oss i alle årets dager og lover sitt nærvær så lenge det telles dager og år på jorden.

Kr 298,-

Luther Forlag

Besøk oss på: www.lutherforlag.no

Hvor norsk skal en norsk bibeloversettelse være?

AV SVERRE BØE, PROFESSOR VED FJELLHAUG INTERNASJONALE HØGSKOLE

Vi fikk nylig nye norske bibeloversettelser til både bokmål og nynorsk. Det har skapt mye berettiget oppmerksomhet rundt Norges viktigste bok, og salgstallene tilsier at mange i det minste er nysgjerrige.

Etter to års omfattende arbeid med å analysere de mange ulike norske bibeloversettelsene som er kommet etter 1945 (Bøe og Holmås: *Når Ordet blir norsk. Norske bibeloversettelser 1945–2011*, Tapir Forlag 2011), har jeg trang til å spørre *hvor norsk* egentlig en bibeloversettelse bør være, språklig og kulturelt. Eller sagt på en mer faglig måte: Enhver oversetter må finne balansen mellom troskap mot kildetekstens språk og kultur på den ene siden og mottagerspråket på den andre siden. Er det kildeteksten som må flyttes for å komme den moderne leser i møte? Eller er det den moderne leser som må ta ut på en reise til kildetekstens språk og kultur?

“Stemnestove” og “bunad”

Norske bibler var gjennom mange hundre år egentlig danske bibler. Det var først da noen ville oversette Bibelen til nynorsk for 150 år siden at vi fikk bibler som trakk inn særnorske ord og uttrykk. “Synagoge” ble til “stemnestove”, og ypperstepresten var kledd i en “bunad”. Døperen Johannes varslet at Jesus i sin dom ville samle kornet “i stabburet” (Matt 3,12), og Jesaja truet Babel med en ødeleggelse så total at “raggetroll” skulle “hoppe ikring”.

Slik kunne en lese i nynorske bibler helt til 1978. Bokmåloversettelsene fra 1890 frem til 1978 var mye forsiktigere. Prost Ivar Welle skrev i 1944 at det å gå fra den nynorske oversettelsen av 1938 til bokmålsbibelen av 1930 er “som å komme fra en flokk solbrente mennesker kledd i brikjande bunad ute i sol og vind, og inn til de samme menneskene, iført korrekt grå dress, sittende bleke i et tillukket kontor”.

“Hagebo” og “Valnøttehagen”

Bokmål fikk likevel et kraftig møte med norskhet dypt inn i bibeltekstene gjennom den merkelige oversettelsen som særlig prof. S. Mowinckel sto bak (GTMMM,1929–1963). Dette massive fembindsverket, fullt av innledninger, noter og kommentarer, ble riktignok aldri folkelesning, men med en ekstrem originalitet ønsket oversetterne å skape et virkelig norsk bibelspråk. Og med “norsk” mente Mowinckel bokmål (nærmest riksmål), slett ikke noe “samnorsk”, som han kalte “skamnorsk”. Han innførte dermed ord som “helte-gud”, “lykkehøvdning”, “tjoder”, “frille” og “serk”, og måltider kunne bli “gildekost”. Slangen i paradiset var “fulingen”. Gud plantet en hage “i Venåsen” (paradis) – som om det var et boligfelt i Sørums. Høysangen lovpriser idylliske steder som “Hagebo” og “Valnøttehagen”. Mange steder blandes riksmål med dialekt eller nynorsk, som i Klag 2,1: “Ai, hvor har Herren i sin harm nu vanvyrd Sionmøen.”

Så norsk vil alle være enige om at Bibelen ikke skal gjøres.

Det kjennes også underlig å lese i E. Gunnes' oversettelse av NT fra 1969 at vi skal "gi akt på markblomstene" (Matt 6,28). En viss fremmedhet overfor Bibelens planter, dyr og naturforhold er berettiget. Et første møte med slik fremmedhet har antagelig mange av oss med fra søndagsskolens "granatepler".

"Stadier" eller "kilometer"?

En enkel målestokk på hvor norsk en bibeloversettelse vil være, kan en finne i mål for vekt og lengde. De aller fleste norske bibler taler om "stadier", "efa" og "omer", ikke om "meter" eller "liter". Også mynt gjengis som regel med "sekel", "drakme" og "talent", selv om enkens "skjerv" i 1930-bibelen ble til "én øre". Prof. L. Brun prøvde seg i sin 1945-oversettelse av NT med "daler", men det ble aldri fulgt opp. Det har derimot enkelte moderne evangeliseringsutgaver av Det nye testamentet ("Nytt liv", 1978 og "Nye Levende Bibelen", 2006), i alle fall delvis.

"Sitte" eller "ligge" til bords?

Bibel 2011 forsøker å kombinere en naturlig, nærmest hverdagslig norskhet i språkføringen med en større respekt for det som kulturelt sett er fremmed. Derfor heter det nå med all rett at Jesus "lå" til bords i selskaper, slik tidens skikk var. En har også hentet opp orientalske ord i titler og skikker, og "husguder" er blitt til "terafer", "spyd" til "sabel". Det tredje bud taler i Bibel 2011 om "sabbatsdagen", ikke "hviledagen". Slik kobles leseren mer mot jødedom enn mot eldre dansk-norsk statspjetisme.

Ingen "dugnad" eller "matpakke" i Bibel 2011

Alle språk har noen ord som knapt lar seg oversette til noe annet språk, ofte fordi de gjenspeiler lokale skikker. Slike ord i moderne norsk er "dugnad", "matpakke" eller "koselig". Ingen av disse ordene er i bruk i noen norsk bibeloversettelse, selv om det sniker seg litt "niste" inn i Jer 40,5. Det er bra. En har også unnlatt å gjengi ødelagte hus bygd av stein med "steinrøys" i bestemt form, fordi uttrykket har en altfor nostalgisk og hjemmekoselig Klang på grunn av Prøysens vakre vise om

"steinrøysa ner'i bakken". Også "utmark" er noe for preget av norsk naturforvaltning til at det er kommet med i Bibel 2011. Og Jesus er fortsatt "syndernes venn", ikke "tapernes venn".

Bibel 2011 freder derimot ikke innarbeidede høystilsord der kildeteksten er rå og brutal. Derfor drister Bibel 2011 seg til å bruke "hore" og "horeri", og vi har fått inn et affektfullt (og veldig norsk) uttrykk som "rakkerpakket" i 4 Mos 11,4. Og soldatene som beleiret Jerusalem truet ifølge Jes 36,12 folket med å måtte "drikke sitt eget piss"; soldatspråk til alle tider vært røft. Bibel 2011 følger her etter den norske oversettelsen AV1611 fra 2003, som også har "piss" på dette stedet. (Den norske AV1611 er ellers bredt presentert i Bøe og Holmås, *Når Ordet blir norsk*, s. 202–209.)

I disse tilfellene er det ønsket om å være tro mot kildetekstens stilnivå som går foran tradisjonens varsomme vandring rundt grøten. En viss føling med samme problematikk har vi hatt i norsk bibelspråk helt siden "Fyrebel-bibelen" av 1921 skrev at "ho skal heite kjerring, for ho er teken av ein kar," i Mos 2,23. Men også på bokmål har det stått om "kjerringaktige eventyr" i Norsk Bibel 1988.

"Odel" eller "arvedel"?

Vi kunne fortsette med andre spennende begreper: Gir det mening å bruke ordet "odel" i Bibelen? Våre norske tradisjoner om odel for den førstefødte er såpass spesielle at de lett kan være misvisende. Og er det sikkert at moderne nordmenn forstår det samme med "naturen" som det Jakob la i uttrykket *fysis* i Jak 3,7 ("alt i naturen ... del av naturen")? Og er det tilfeldig at det måtte en ytterst miljøbevisst generasjon av norske bibeloversettere til for at en skulle gjengi i Mos 1,11 med "grønn": "Jorden skal bli grønn!" Grunnteksten kan fritt gjengis med "Jordens grønne skal grønnes fram!", så oversettelsen er korrekt nok.

Bibelen som kilde, ikke speil

Bibelselskapet har på bred basis involvert skjønnlitterære forfattere i alle ledd av arbeidet. Det har ganske sikkert forbedret språket i oversettelsen. Det er gledelig at det har ført til at mange av disse forfatterne har engasjert seg også i spørsmål om Bibelens *budskap*. Jeg har

særlig merket meg et poeng som Karl Ove Knausgård har fremmet, her fritt gjengitt med våre ord: Det er *ikke* sikkert at målet skal være at vi oversetter Bibelen på en slik (så norsk) måte at leseren uten videre kjenner seg igjen hele veien. La oss tvert imot møte noe annerledes, noe som er utenfor oss selv! Knausgård mener at samtiden er full av "speil" der vi kjenner oss igjen. Gi oss en kilde, ikke et speil!

Knausgårds poeng kan trekkes mot både språk, kultur og teologi. Det er fristende for oss som teologer å gjøre alt dette, også det siste. Jeg mener derfor at det er rett at hensynet til kontekstualisering (gjøre budskapet stedegent, *inkulturasjon*) må veies opp mot både respekten for det fremmede og behovet for å åpne dørene inn til en verden som kommer til oss utenfra.

En politisk korrekt Bibel?

Det betyr også at Bibelen ikke må underkastes altfor sterke hensyn til hva vi oppfatter som politisk korrekt i vår tid. Det kan gjelde kjønnsroller, etniske spørsmål, miljøvern, straffeteorier og meget annet. La oss bare antyde at også respekten for en annen pedagogikk enn vår egen kan utfordre oss: Er det rett å droppe ordet "tukt" i Bibel 2011? Og *skal* virkelig så mange av apostlenes "formaning" kalles "oppmuntringer"?

Jeg synes at Bibel 2011 stort sett har funnet en god balanse mellom det kjente og det fremmede i gjengivelsene av Bibelens tekster. Men jeg imøteser andre runde av reaksjoner. Etter de første litt tabloide oppslagene bør det komme mange ærlige innspill om hvordan Bibel 2011 står seg ved noen tids bruk. For *sakens skyld* håper jeg på en åpen og saklig debatt.

Bibelbruk og gudstjeneste

AV MORTEN ALSVIK, SOKNEPREST I IBESTAD OG ANDØRJA

Det begynner å bli en del år siden flere arbeidet aktivt for at folk skulle ta med seg Bibelen når de gikk til kirke. Bibelselskapet solgte bibler (noe billigere?) som kunne legges ut ved inngangen sammen med salmebøkene.

Hvis en skal få folk i menigheten til å følge med under tekstlesning, er det nødvendig å innlede tekstlesningene med å kunngjøre hvor leseteksten hentes fra. Tekstboken ga opplysninger om bibelsk skrift og kapittel. I tillegg har jeg pleid å oppgi begynnerverset. Jeg fikk en spesiell takk fra en kirkegjenger en gang, nettopp for det. Hun hadde Bibel, og det falt så mye lettere å følge med i Bibelen når det ble opplyst helt nøyaktig ved hvilket vers lesningen startet.

På denne bakgrunn er jeg svært overrasket over den nye tekstboken. Der skal en annonser bare hvilket bibelsk skrift en leser fra, ikke noe mer. Jeg undres og spør: Hva er grunnen til dette? Jeg kunne gjerne tenke meg å høre en begrunnelse fra dem som har arbeidet med dette.

Selv om aksjonen for å få folk til å ta med Bibel til kirke ikke ga særlige resultater (om noen i det hele tatt), synes jeg vi burde fortsatte å introdusere tekstene med hvilket kapittel de er hentet fra, og gjerne også hvor i kapittelet vi begynner å lese. Det er ikke godt å vite hvor god bibelkunnskapen er rundt i menighetene, men en mer nøyaktig angivelse av lesetekstene kan ikke skade.

Jews for Jesus

Tilsvaer til Jens Olav Mæland

AV TORKILD MASVIE

Jens Olav Mæland har et innlegg LK 3/2012 med overskriften om Jews for Jesus “dispensasjonalistisk med kristensjonistisk tilnærming”. I artikkelen har han moderert seg kraftig i forhold til hva han skrev første gangen da det feilaktig sto på trykk: “JFJs siktemål, sammen med en del andre organisasjoner, er å støtte staten Israel. Ein vil trøyta og velsigna Israel og ikkje koma med kritikk, for den har giftig antisemittisme i seg.”

Den første artikkelen tok dette startpunktet med kristensjonisme som en praktisk/politisk handling overfor staten Israel, og han ville vise at dette handlingsmønster har en sammenheng med et dispensasjonalistisk teologi. Problemet med Mælands siste artikkel der han skal vise at Jews for Jesus er “kristensjonistisk”, er at han nå ikke definerer begrepet etter hvordan du handler overfor staten Israel. Tenker du dispensasjonalistisk, er du per Mælands definisjon kristensjonist uavhengig av hva du gjør for eller mot eller ingen ting overfor staten Israel. Dermed har han etter min mening tømt orden for meningsfullt innhold.

De to JFJ-generalsekretærene Rosen og Brickner skal ha kommet med utsegn i bøker, som skal vise at de er dispensasjonalistiske, og der Israel har en plass i dette “skjemaet”. Jeg kan tilføye at trolig har flertallet i JFJ slike forestillinger. Men det gjør ikke JFJ til en kristensjonistisk organisasjon. Store deler av amerikanske evangeliske, misjonsengasjerte kristne har dispensasjonalistiske

trekk. Southern Baptists brønnboringsprosjekt i Sør-Sudan og lokale supermarkeder i USA kan da havne på Mælands liste over kristensjonistiske virksomheter, ganske enkelt fordi de har en stab som tenker dispensasjonalistisk. JFJ driver utelukkende med jødemisjon, har ikke kristensjonistiske programmer. I størstedelen av sin historie har de ikke hatt vesentlig virksomhet i Israel. I tillegg ansetter JFJ folk i organisasjonens utøvende posisjoner i uavhengig av hvor de står mht. dispensasjonalisme. Det er derfor feil at JFJ “skjuler” eller “toner ned” sitt påståtte israelssyn eller dispensasjonalisme i møte med f.eks. Missouri-synodens menigheter. JFJ har viktige ansatte som overhodet ikke står for dispensasjonalisme og Brickners og Rosens syn på staten Israel. Slike ansettelser er helt uproblematiske for JFJ fordi dispensasjonalisme ikke er en del av det organisasjonen dreier seg om. Å kalle JFJ kristensjonistisk er på denne bakgrunn absurd og bidrar til å skape motsetninger der det ikke er grunnlag for.

Det virker også søkt når Mæland forteller at generalsekretær i JFJ, Brickner, har sin “grunnutdanning” fra Moody, en base for dispensasjonalisme. Faktum er at Brickner var JFJ-misjonær i Chicago-området da han tok et jødemisjonsrelatert kurs på Moody før han tok sin BA med andre relevante kurs på et offentlig lokalt universitet. Han tok senere MA-grad i jødemisjon fra Fuller. Dette programmet var initiert av JFJ til opplæring av deres stab fordi

det ikke fantes slik opplæring på MA-nivå. Kurset var ledet av "ikke-dispensasjonalisten" Dr. Arthur Glasser og med bl.a. Caspari-rector Ole Chr. Kvarme som lærer.

Moody har forøvrig vært omtrent det eneste sted i USA med opplæring i jødemisjon på undergraduate-nivå, mens teologiske institusjoner som står Mæland og meg nærmere, fullstendig har sviktet i jødemisjonsopplæringen (En kan jo lure på hvilken "isme" som er skyld i et slik misjonsunnfallenhet).

Mæland, eller hans kilder, tar dessuten feil når han påstår at Arnold Fruchtenbaum er ideolog for JFJ. Han leder Ariel Ministry og er ikke en del av JFJ. De som kjenner disse organisasjonene i samarbeidsforumet Lausanne Consultation on Jewish Evangelism, vil

vite om de tydelige skillene og noen ganger spenningene mellom JFJ og Fruchtenbaum. Visstnok er Fruchtenbaums bok på JFJs web-sidebokhandel, men det er også Oskar Skarsaune med flere bøker.

Jeg er én av flere lutherske anti-dispensasjonalister fra flere land, som har vært involvert i jødemisjon og kjenner JFJ. En nylig sjekkerunde til flere av disse som deler Mælands ståsted gir samme resultat: Jeg har aldri noen sinne hørt påstanden at JFJs "siktemål er å støtte staten Israel", ei heller at organisasjonen er "kristensionistisk". Mæland har til nå ikke levert noe informasjon som endrer dette bildet. Leserne vil ha nytte av selv å besøke websiden www.jewsforjesus.org for å bli kjent med hva organisasjonen sier, gjør og vektlegger.

Svar til Hegstad

AV KNUT ALFSVÅG, JOACHIM F. GRÜN, SVERRE LANGELAND, DAG ØIVIND ØSTERENG

Først vil vi fortsette dialogen der Hegstad slutter i sitt nest siste bidrag, nemlig ved konsekvensene for ekklesiologien og kirkefelleskap. Deretter tar vi opp hans teologiske premisser og noen momenter fra han siste svar. Han skriver at vårt forslag om flere rom i DnK sitt store felles rom er den "delen av Carissimis tenkning som jeg skjønner minst av." Derfor er det viktig at vi prøver å uttrykke oss slik at vi forstår hverandre.

To rom i DnK fellesrom eller skisma

Valget som DnK nå må ta, er om DnK skal rives opp, eller om det skal åpnes for to mer selvstendige siderom i kirkens store fellesrom. Carissimi ønsker to siderom med alteret i midten. Så lenge vranglæren splitter, vil man ikke kunne samles *samtidig* rund alteret, men dog bruke samme bord. Og når tiden er inne,

kan vi gjenforenes i nattverdfelleskap, slik kommunionsbrudd i DnKs egen historie og i andre lands og kirkers historie er blitt overvunnet før. Det kan ta mange år, ja, men hvorfor ikke vente i tålmodighet i stedet for å skilles helt og holdent nå?

Carissimi foreslår å gjenskape et tjenlig samarbeid mellom de forskjellige rom ved at en deler seg og slik gir hverandre frirom. Når ens tro og identitet kan bevares ved å deles, kan man paradoksalt være mye friere, ja, sågar i respekt samarbeide med dem som representerer vranglære. Vår dialog trenger å åpne seg for den paradoksale sannhet at deling kan bety mer enhet!

Flere rom vil også komme den enkeltes behov for åndelig vekst i møte. Som f. eks. åndelige veiledning viser, må ethvert menneske kunne søke å nærme seg Gud steg for steg. Da

kan vi vandre og forandre oss og ikke en dag bli nødt til å konvertere og forlate DnK. Er det angst for at DnK kan forandres, som er grunnen til at vi ennå ikke har fått til en dialog om dette valget? Forandringen kommer uansett. Valget er trolig mellom en sentralkirkelig majoritetskirke eller en rausere, mer mangfoldig kirke. DnK kan bli mer og mer en majoritetskirke, en kirke som blir presset til å følge folkets meningsutvikling; da er skismatiske konsekvenser uunngåelige. Eller DnK kan velge å bli en romsligere og mer spenningsfylt kirke; da kan rosene tog fortsetter også i kirken. Men da må de sentralkirkelige maktthavere åpne for to tydelige rom på hver sin side.

Carissimi tror at det siste tjener enheten best, enheten i DnK og også mellom kirkesamfunnene. Og dermed er man mye mer i samsvar med Jesu siste bønn om enhet. Hvis DnKs ledelse sier ja til et rom hvor den apostoliske læretradisjon kan bevares, vil den samtidig si et økumenisk ja til de kirkesamfunn som har og vil bevare apostolisk tro. Da har vi kommet et skritt nærmere nattverdfellesskap også med dem, og et skritt nærmere å feire Herrens måltid samtidig i vårt felles rom.

Det vi foreslår er faktisk en oppfølging av vedtaket på KM 2007. Det vil kunne gi en ramme for virkelig å kunne leve og å virke sammen. Og dialogen om hvordan man konkret kan leve sammen, det er det Carissimis så lenge har invitert til uten å møte imøtekommenhet.

Vårt anliggende er å unngå skisma. Vi skiller derfor mellom kirkesplittelse og splittelse nattverdbordet, noe Hegstad ikke differensierer mellom.

Hegstads teologiske premisser Vranglære?

Hvis vi forstår Hegstad rett, så mener han at den nye samlivsetikken ikke er vranglære fordi den ikke strider mot "innholdet i evangeliet". Mener han at det ikke er mulig å lære vrangt om noe annet enn evangeliet? Her kunne en teologisk avgjørende samtale endelig begynne. Vi hadde i vårt første svar vektlagt at evangeliet ifølge vår bekjennelse ikke bare skal forkynnes, men også forkynnes "rent" for ikke bli til "billig nåde". Mener Hegstad virkelig at den for-

kynnelsen av den nye læren, som gir syndenes forlatelse til det Bibelen og felles kristen lære kaller synd, ikke gjør nåden billig?

Selv om han later til å være enig med det syn at den nye lære ikke er vranglære, gir han ingen begrunnelse for dette. Vi synes han skulle gjøre det. Vi forstår Hegstad slik at han ønsker å vekte de tunge dogmatiske lærepunkt som så forskjellige fra samlivslæren at det siste ikke lenger oppfattes som lære overhodet og dermed heller ikke kan bli vranglære.

Det som her glemmes, er den kristne lærens helhet og samstemmighet. Samlivslæren er f.eks. en integrert del av kristologien. Kristologien omfatter ut fra NT hele kristenlivet, slik at også en avvisning av viktige sider av den kristne skaperetro, som er det denne saken dreier seg om, bidrar til å undergrave forståelsen av foreningen med Kristus som kristenlivets innhold. Vi vil gjerne se en forklaring på hvordan en avvisning av den konkrete samlivsetikk i de nytestamentlige formaninger på en avgjørende måte bidrar til å fremme den inkarnasjonsbaserte skapelsesteologi som er deres ramme og fundament. Inntil den begrunnelsen er lagt fram – og til syvende og sist er det den vi etterspør – vil vi tillate oss å betvile at den alternative samlivsetikken faktisk er forenlig med den nytestamentlige kristologi.

Synd

Etter relativiseringen av læresakens vekt relativiserer Hegstad så synden bl.a. ved at samkjønnet samliv blir sammenlignet med adiafora. Riktignok skriver han i sitt siste innlegg at det ikke "bare dreier om et adiaforon". Men hva mener han med dette "ikke bare"? Er det et adiaforon eller ei? Kullerud konstaterer i den artikkelen i Lære og Liv, som Hegstad viser til, at "ifølge Konkordieformelen er bare spørsmål som ikke kan avgjøres ut fra Bibelen, åpne for forskjellige oppfatninger i kirken," og at "homofilispermålet som et adiaforon ut fra den lutherske bekjennelse ikke er mulig." Carissimi har ved siden av Bibelen også henvist til den felleskristne apostoliske tro. Men Hegstad gjengir Carissimi feil når han sier at Carissimi hevder at spørsmålet er avgjort ved å vise til tradisjonen. Det Carissimi har sagt, er at for å ta avstand fra økumenisk, felles lære-

tradisjon på en måte som ikke splitter, så kreves det en bibelbegrunnet påvisning av at dette standpunktet er galt, og det er faktisk noe annet.

Når Bibelen og den samstemte kirkelige overlevering lærer at noe er synd, så er det det personlig avvik som bør settes under tvil, ikke Bibelen og kirkens lære slik Hegstad gjør. Og så lenge vi tviler, bør vi bekjenne synden, slik kirken alltid har gjort til og med ved å bekjenne de ubevisste synder. Syndens virkelighet er for alvorlig til ikke å bli bekjent! Ved å så tvil om man skal bekjenne eller ei, skaper man åndelig forvirring, og det kan være med å føre mennesker bort fra Jesus Kristus og korset. Hegstad avkrever stadig mer begrunnelse av oss, men gir selv ingen begrunnelse på hvorfor han mener å kunne lære at dette ikke er synd.

Hegstad etterlater seg inntrykket av et grått tåkelandskap der "synd" og "lære" utgår og blir til "spørsmål" og "syn", ord som han hyppig bruker. Og derfor kan de ikke bli en bekjennelsessak for ham. Men for Carissimi handler det om den sanne lære om mann-kvinne-barn og synd som skiller oss fra Gud, ja, kan utelukke oss fra Guds rike. Det handler om liv og lære og at de henger sammen. Og derfor er våre samvittigheter anfeltet.

Hegstad mener vi må kreve de vranglærende biskoper avsatt, og at vi da ikke kan leve i forskjellige rom i en og samme kirke – eller så må vi gå, noe han kommer meget nær å si i sitt nest siste innlegg ved å påstå at vårt kirkesyn vanskelig lar seg forene med DnKs. Nå er det jo fullt mulig å leve med forskjellige kirkesyn i en kirke som stadig forandrer sin egen selvforståelse. Kirken har måttet leve lenge med vranglære og må antakelig leve med den enda mer i framtiden. Skal den part som holder fast, da alltid presses ut? Ovenfor har vi vist hvordan Carissimi mener at vi kan leve sammen på en konstruktiv måte, nemlig paradoksalt ved å dele kirken og dermed bevare mer enhet.

Til slutt vil vi slutte oss til Hegstads oppfordring om å "strekke seg langt for å finne ordninger som gjør det mulig å forbli i tjenesten, f.eks gjennom å etablere ordninger for supplerende tilsyn". Og grunnen for dette råd er at han er enig med Carissimis analyse at "homofilis spørsmålet splitter DnK". Med dette burde vi har et felles utgangspunkt for å finne en løsning som BM fortsatt kan finne sammen med oss. Hvis vi kan få et rom i DnK, vil vi gjerne komme tilbake til Hegstads ønske om å diskutere "saken", nemlig ekteskapet.

Tor Johan Grevbo

DEN KRISTNE TRO EN LITEN HÅNDSREKNING

En kortfattet, enkel og personlig fremstilling av kristen tro, preget av forfatterens lange erfaring som sjelesørger i møte med tro og tvil.

"En viktig bok som kan bli til nytte og hjelp for mange. Med få ord er innholdet i den kristne tro formulert uten at dybden er tapt. Kjernen i kristendommen belyses gjennom mange nye formuleringer. Preget av forfatterens lange erfaring som samtalepartner, er troen gjort nær og relevant for mennesker med ulike livserfaringer."

Helga Haugland Byfuglien,
preses i Bispemøtet i Den norske kirke

Kr 99,-

SØNDAGSTEKSTEN

Dag Øivind Østereng, Øystein I. Larsen og Even Borch

Påskennatt

7./8. april 2012

Prekentekest: Mark 16,1–8

Lesetekster: 1 Mos 1,1–5; 1,26–2,2; 2 Mos 14,1–22;
Rom 6,3–11

Påskennatt og dåp

Påskennatt er ingen hyppig feiret gudstjeneste i Den norske kirke. I forbindelse med liturgireformen og den økte oppmerksomheten omkring kirkens liturgiske liv, er det grunn til å håpe på en økt bevissthet også omkring gudstjenester som er dypt forankret i kirkens tradisjon, men som – generelt betraktet – mer eller mindre er kommet ut av bruk. Liturgireformen kan være et godt incitament til å ta i bruk gudstjenestebokens ordning for påskennatt og feire denne.

Påskennattsgudstjenesten er i all vesentlighet en *dåpsgudstjeneste*, eller om det ikke er dåp, er den i alle fall en *dåpspåminnelsegudstjeneste*. Aller helst er den begge deler.

Tekstene i påskennattsgudstjenesten holder tydelig sammen perspektivet *skapelse og forløsning*. Det er skapningen, og da med særlig vekt på mennesket som skapt i Guds bilde og Guds folk, som ved Guds frelsende handlinger blir forløst til frelse. Derfor er den første skapelsesberetningen med som første lesetekst og understreker derfor dette poenget med skapelsen og mennesket som skapt i Guds bilde. Andre lesetekst er Guds store frelseshandling i Det gamle testamente, der han fører israelfol-

ket gjennom havet. Tredje tekst er romerbrevets sjettede kapittel. Dette er en mektig dåpspåminnelsestekst som handler om hvordan vi i dåpen er forenet med Kristus i hans død og oppstandelse. Til slutt kommer evangeliet fra Mark 16, 1–8, som handler om den tomme graven som møter de første oppstandelsesvitnene.

Tekstanmerking

Bertil E. Gärtner framholder i sin kommentar til Markus-evangeliet den knappe og nøkterne formen oppstandelsesfortellingen har i hans evangelium. Gärtner understreker at Markus har to poeng med sin tekst. Det ene er at oppstandelsen er et faktum. Det andre er at det kommer uventet og overraskende på de første vitnene. Dette kan være en grei tekstobservasjon med sikte på prekenen som i påskennattsgudstjenesten bør følge samme stilistiske form som Markus: Knapp, nøktern og proklamerende.

Til prekenen

Prekenen påskennatt bør være en tekst-/kontekst-preken. Påskedag skal gi rikelig anledning til å fordype seg homiletisk i påskens store hendelse. Påskennatt bør derfor være en nøktern, men frimodig og glad dåpspreken. Budskapet må være tydelig forankret i det historiske faktum at Jesus Kristus har lidd for våre synder og er stått opp til vår frelse. Det absolutt nødvendige i Jesu frelsesverk må holdes tydelig sammen med det absolutt nødvendige i dåpen

som Guds frelseshandling med oss. Slik holdes frelsen som Guds gjerning sammen med at det er mennesker han tar seg av (jfr. Hebr 2,16).

Fokuset i preken kan undrende dvele over påskennattens mysterium som det overraskende og uventede, men samtidig grensesprengende store, som har konsekvenser for oss i dag. Det gir oss noe å tro på. Det gir oss konkret del i Kristi død og oppstandelse gjennom dåpen. Det gir oss et evig håp i møte med synd, lidelse og død. Dåpens sakramentale aspekt som konkret frelsesgave bør betones sterkt. Som Jesus på ett bestemt tidspunkt sto opp fra de døde, slik blir vi på ett bestemt tidspunkt (nemlig i dåpen) forenet med ham.

Få har med større tyngde enn Martin Luther forkynt at det kristne livet er et dåpssliv som innebærer å dø fra synden og oppstå daglig til et nytt liv. Det er tro og etterfølgelse.

I påskennattsgudstjenesten blir alt sammen så konkret, virkelig og nærværende. Dette bør preken konsentrere seg om, kort og godt.

Til gudstjenesten

Påskedag er *festum festorum* (festenes fest), og påskennatt skal ikke være en foregripelse av påskedagens store festgudstjeneste. Dette skal være en dåpsgudstjeneste. Alterlysene er slukket, og det store lyset i gudstjenesten er påskelyset som bæres inn i prosesjon. Påskennattsgudstjenesten har en fyldig og sterkt liturgi som bør tas i bruk. Her er mye stemningsfullt og symboltunge handlinger, med bruk av lys, utvidet liturgi, og for egen regning vil jeg gjerne anbefale bruk vievann til bruk ved dåpspåminnelsen.

For at dette skal bli en dåpsgudstjeneste, må den forberedes godt. Udøpte konfirmanter som skal døpes før konfirmasjonen, bør henvises til denne gudstjenesten som stedet for deres dåp. Det gir en sterk sammenheng mellom *dåpsopplæringen* og *dåpshandlingen*. Dette er en informasjon som bør gis allerede ved konfirmantinnskrivningen, og dåpen bør finne sted i denne gudstjenesten uavhengig om man har konfirmasjonen på våren eller om høsten i menigheten. Også barn og andre voksne bør kanaliseres inn i denne gudstjenesten. Flott om det er mange! Det gir et visuelt uttrykk for folket som går sammen gjennom havet. Av praktiske hensyn vil jeg derfor anbefale å følge

gudstjenestebokens tidsangivelse til kl 23 påskeaften.

Jeg vil ikke anbefale nattverd i denne gudstjenesten. Denne gudstjenesten hører med til forberedelsesgudstjenestene til påskedagens store fest. Etter en lang fastetid og forberedelsestid er dåpen og dåpspåminnelsen den endelige og siste forberedelsen til å ta imot Kristus i nattverden påskedag.

Forslag til salmeseddel

Salme før første lesning

174 v 1 Solen på himmelen lukket sitt øye

Salme etter andre lesning

022 v 1–2 Farao nådde oss like ved stranden

Etter preken/dåpssalme

174 v 2 Etter fornedrelse skal vi opphøys

Salme ved tenning av alterlysene

174 v 3 Tiden vil Herren ei lenge forhale

Slutningssalme

174 v 4–5 Aldri er kornet så lenge i jorden

Her brukes kun én salme utover den som alt er foreslått i gudstjenesteboken som salme etter andre lesning. Jeg velger å kutte den salmen til to vers. Slik ivaretas delaktigheten med Kristus, men ennå i påvente av festen som skal feires påskedag med ordene: "Vin skal vi skjenke og brød skal vi bryte." Den salmen jeg har valgt ut, har samme melodi som "Farao nådde oss". Tesktmessig er den også svært velegnet som både påskennattssalme og dåpssalme, med bildet av Jonas i fiskens buk i siste vers.

DAG ØVIND ØSTERENG
Prest

Påskedag

8. april 2012

Prekentekest: Matt 28,1–10

Lesetekster: Jes 52,7–10; Rom 14,7–9

Betraktning

"But rather than shifting the reckoning of the week so that Sunday was the new seventh day, Christians instead allowed the story of Christ's resurrection to exist alongside of, and to flow together with, the story of creation. According to the book of Genesis, on the first day God created light and separated the light from the darkness; this came to be seen as an archetype of the "new" first day, the day of resurrection, upon which God's light enters the world once more." David Cunningham: *Friday, Saturday, Sunday*, London 2007.

"Hvis han har stått opp, trenger du ikke lete mer." Michael Green: Dagen da døden døde. Credo 1982.

"Påskentatt i gammel tid var det vanlig i mange norske bygder å gjøre seg reiseklar. – Mens alt ennå lå badet i mørke, kunne en skimte folk som flokkevis strevde seg opp dalsidene mot fjellet. Det var for visst, mente en, at sola rant med en egen kraft denne morgenen. Når det bare grydde av dag, og de første strålene sprang gnistrende over skavl og skare, da ville en sanne at her var det helsebot for sjuk og sæle for enhver. For i dette lys var den oppstandne selv til stede. Denne blanding av urgammel soltilbedelse og Kristus-tro kan virke underlig. Imidlertid har denne og liknende sammenkoplinger fulgt kristendommen fra starten av. Det teologiske poeng med å flette Kristus og den stigende sol sammen var å uttrykke at hele verden var berørt av hans død og oppstandelse. – Bygdefolkets vei fra den mørke dalbunn til det lyse fjell reflekterer Jesu bevegelse fra den mørke grav til oppstandelsens lys, men den gjentar også den U-bevegelse som kjennetegner dåpen. Derfor var det påskedag som i urkirka var den store dåpsdagen. I dåpen gjentok den seg, den begivenhet som evangelistene tilfester til "tidlig om morgenen, den første dag i uken." Trond Skard Dokka: *Som i begynnelsen* – Gyldendal 2006, s 228–229

"For at de etterlatte skal våge å 'overlevere' et avsluttet liv, må det ha bestemte kvaliteter, være på nivå med det liv som måtte komme, passe

smidig inn hvis det skulle bli noe paradisi. Nekrologene fungerer derfor som en slags varedeklarasjon: Høyt elsket, dypt savnet og med evig holdbarhet – og enhver skal vite at det var fortjent. Tegnet 'Jesu oppstandelse' harmonerer med visse sider ved våre tanker, trodd eller ikke, om noe utover døden. Det er livet som seirer. Men det er i konflikt med andre sider. Forskjellen mellom våre forestillinger og Jesu oppstandelse fra de døde, tilsvarende forskjellen mellom våre liv og hans. Det kritiske punkt er *hvilket liv* som seirer – det liv vi skaper oss, og søker sikret og forlenget, eller det liv som er av Gud og som kjennetegnes av å være et liv for andre. – At det så er denne korsets Jesus som oppstår, svarer til at det er Gud som gir liv, som skaper av intet. Hadde vi oppstått på grunnlag av *våre* liv, ville Gud vært en annen – en annen som gjorde forskjell på folk og premierte etter fortjeneste." (item s 239)

Steinen ble ikke rullet til side for at Jesus skulle komme ut, men for at vi skulle komme inn – og kunne bevitne at graven var tom. Oppstandelsen er og blir uten vitner.

Teksten

Alle evangelistene står, tross ulike enkeltheter, sammen om at det er kvinner som er de første vitner til den tomme grav og møtet med den oppstandne. Det er, slik allerede Origines i sitt "contra Celsium" anfører, et poeng som styrker historisiteten til oppstandelsestekstene. "Ingen konstruert historie i den kulturen ville gitt kvinner en slik forrang og forankret den første proklamasjon av oppstandelsen, og til og med det grunnleggende vitnesbyrd om den (v 8–10) i slike tvilsomme vitner, (– legg merke til fraværet av kvinnene i vitnelista til oppstandelsen i 1 Kor 15,5–8)." etter: Donald A. Hagner: *Matthew 14–28* i WBC 33B.

Til forskjell fra de andre evangelistene forteller Matteus at kvinnene ved graven opplevde dramatiske jordskjelv og lyn. Det ligger nær å tenke at de var i nærheten av selve oppstandelsesbegivenheten. Jordskjelvet er som et etter-skjelv etter skjelvet som er skildret da Jesus døde, Matt 27,51. (Avsnittet Matt 27,51–54 er forøvrig ikke blitt med blant perikopene i de nye teksttrekkene våre. Se Harald Kaasa Hammer: *La tekstene tale*. Eide 2011, en bok som er

blitt en rik kilde og hjelp i prekenarbeidet.) Men – ”Heller ikke hos ham er det vitner til selve oppstandelsen – de soldatene som holdt vakt, slås til jorda og ligger som døde mens det skjer. Oppstandelsen er i NT ikke erfart av noe menneske, og den er heller ikke i egentlig forstand *fortalt*. Fortellerteknisk sett er oppstandelsen ikke annet enn en gåtefull lakune mellom en død og begravet Jesus og en levende Jesus. Det er rimelig å slutte at dette må ha med oppstandelsens ’umulighet’, dens ufattbarhet, å gjøre.” (Trond Skard Dokka, item s 235).

Med den nye avgrensningen av evangelie-teksten for påskedag, får vi med begge tyngdepunktene i vitnesbyrdet om Jesu oppstandelse: Møtet med den tomme grav, v 1–7, og møtet med den oppstandne selv, 8–10.

Til tross for at graven var både bevoktet og beseglet, 27,65, kunne ikke oppstandelsen hindres. Oppreisningen skildres i passiv, *ægerthæ*, er stått opp, er blitt oppreist, ikke har stått opp. Det var ikke han selv som reiste seg opp. Jfr. 27,63: – slik han sa: Etter tre dager blir jeg reist opp. Det jødiske lederskapet tenkte at subjektet de måtte verge seg mot, var hos hans tilhengere, men det var Gud selv som handlet.

Jesus benevnes som ”den korsfestede”. Hele veien i oppstandelsesberetningene er det makt-påliggende at det er identitet mellom Jesus den korsfestede og Jesus den oppstandne. ”Nekrologens varedeklarasjon” (se over) bygger på at det er den korsfestede som er den oppstandne. Dette forfølges videre når de møter ham, v 9b, slik det understrekes flere andre steder, når de har problemer med å gjenkjenne ham, Joh 20,14.

De innbys til å se med egne øyne at selve likstedet er tomt, v 6. Når han ikke er her, må de få vite hvor han da er å finne: Da går veien tilbake til begynnelsen, Matt 3,13.

Så følger møtet med den oppstandne selv, v 8–10. Påfallende er også her hvor fysisk disse møtene beskrives, med klare antidoketiske trekk. De faller ned og omfavner bena hans. Jfr. Joh 20,27 og Luk 24,36ff. Slik også i møte med Maria Magdalena, Joh 20,17, selv om konklusjonen er en annen: Han kunne berøres, men avverger det.

Møtet med ham beskrives i nøkterne, hver-

dagslige vendinger. Hilsenen er en vanlig hverdagshilsen og det er ingen utbroderende beskrivelse. Men følelsene spriker i alle retninger – redsel og jubel – og understreker hvor motsetningsfylt det er å motta det som utspiller seg foran dem.

Prekenen

Som studentprest på MF hadde jeg ansvar for å henge opp ”Ukens ord” på en tavle ved inngangen. Tredje påskedag et år skrev jeg ordet fra dagens tekst: ”Han er ikke her, han er oppstått!” Etter å ha prøvegått inngangen, plukket jeg det ned igjen og fant et annet. Her skulle en komme inn på et (til overmål) kristelig sted og få forkynt: Han er ikke her... Samme hva slags sted det er: Dette ordet er sant bare ett sted og én gang i historien: Ved Jesu grav, – Kom og se stedet der han lå! Over alt ellers skal det hete: *Han er HER, for Han er oppstått!* Oppstandelsen løfter ikke Jesus bort fra oss, men er en umistelig forutsetning for hans levende nærvær i vår verden.

Førstedagene skulle ha Den store tone, lærte vi i sin tid. Når vi ser på tekstene, ligger det vel nærmere med Den store tomhet, Den store tvil og tomhet. De var ikke drevet av tro og overbevisning den første tida fra påskedagen av. Troens øye ser det, heter det i kjernesalmen, NOS 187. Påsketekstene forteller at påskens budskap i alle fall ikke er et produkt av deres tro. De møtte det som var mer enn de trodde. Det er ikke troen som får dem til å se det de ser; det er det de ser, som får dem til å tro. Tvilens og troens øye følger dem, like til de sendes av gårde med det umulige og anfektbare budskap om han som hadde gått mot livets kjøreretning, – men noen tvilte, Matt 28,17. Synet skaper tro, og troen skaper syn. Tvilen er fortsatt ikke utryddet, men det er ikke troen heller. Tro uten tvil er tvilsomt.

De nye lesetekstene er hentet fra andre søndager. Romerbrevsteksten står i en parentetisk sammenheng, men dens kerygmatiske karakter kommer til sin rett som påsketekst: Det var derfor Kristus døde og ble levende igjen... og påskemorgenen plasseres midt i våre liv med umiddelbare konsekvenser: Enten vi da lever eller dør, hører vi Herren til. Jesaia-teksten får nye valører når den hentes fra advent til påskemorgen: Føttene løper med budskapet om han

som lever, og mange øyne ser at Herren vender tilbake til Sion. Ja, han kommer bokstavelig talt i møte med dem: Og se, Jesus kom i mot dem og sa, v 9. Det er realisert eskatologi. Når Jesus lever, trenger du ikke å lete mer.

Prekeskisse

Et enkelt rammeverk kan hentes nettopp fra Deg være ære, NoS 187. Hvert av versene har sitt hovedoppslag:

- *Jesu grav er tom* (v 1). Det er et tegn og en overraskende hendelse. Men det uttrykker ikke uten videre tvilen og alle mulige forklaringer. Vår tro hviler ikke på noe som er fraværende.
- *Frelseren er her!* (v 2) Møtet med ham kan ikke bortforklars. Engleordet ved graven er et engangsord. Nå heter det: Han er Her, for han er oppreist, av Gud. Vår tro hviler på den herværende.
- *Troens øye ser det* (v 3) Jesus satte oss stevne, hvor han skulle være å se. Den gang som nå. På den veien lot han seg se. Men troens øye og tvilens øye har fulgt hverandre like til i dag.

De falt ned og tok om hans kropp. Det skal vi og få gjøre, i gudstjenesten og i nattverden. Vår tro hviler på den nærværende. Så nær at jeg kan ham i hånda.

ØYSTEIN I. LARSEN
Biskop emeritus

2. påskedag

9. april 2012

Preiketekst: Luk 24,36–45

Lesetekstar: 1 Mos 45,1–15; 1 Pet 1,18–23

Andre påskedag er på ein måte dagen derpå. Men bibelteksten som vi har fått på denne dagen, gjev oss eit svært viktig fokus på påskebodskapen. Første påskedag blir vi tatt med til grava der Jesus vart lagt, og vi finn grava tom. Andre påskedag er det den oppståtte Jesus som kjem til oss. Vi går frå å observere at Jesus er stått opp, til å bli plassert i same rom som han. Og vi blir utfordra til å ha fysisk kontakt med Guds son. Det fysiske aspektet ved denne teksten gjev meg også assosiasjonar til den jødiske påskefeiringa der slaktinga av påskelammet og blodet på dørstolpane var det som opna vegen for dei til å komme ut av Egypt og heim til Kanaan.

Til teksten:

Forteljinga om Jesu møte med disiplane i Jerusalem følgjar etter forteljinga om Jesu møte med Emmaus-vandrarane. Markus nemner også møtet, men det er berre Lukas som har denne detaljrike forteljinga. Lukas legg stor vekt på korleis disiplane opplevde påskehendinga. På ein måte kan ein seie at slutten av Lukas-evangeliet er ein start på Lukas sitt neste skrift, Apostelgjerningane.

"Fred vere med dykk", Shalom alechem. Dette var ei vanleg helsing den gongen, slik det også er i dag når hebraisktalande møtest. Då eg var gutunge, var det vanleg at dei gamle med læstadiansk bakgrunn sa "Guds fred" når dei kom inn i eit rom. Og eg hugsar godt korleis denne helsinga hadde noko dobbelt over seg. Den var på ein måte heilt vanleg og alminneleg, men samstundes opna helsinga opp for noko stort og grensesprengande. Eg innbillar meg at disiplane har kjent det på same måten denne dagen i Jerusalem. Jesus helsa dei som ein vanleg jøde, heilt kvardagsleg. Samstundes brakte han ein ny dimensjon inn i rommet. Han var sjølv beviset på at Guds fred var noko meir enn ei from helsing.

Jesus flyttar også fokuset til disiplane frå tanken med angst og tvil til det fysiske. "Sjå på hendene og føtene mine. Ta på meg og sjå." I Emmaus så var det brødsbrytinga og takkebøna

som gjorde at disiplane kjende han. No går Jesus endå eit skritt lengre og utfordrar dei til fysisk kontakt. Midt i dette seier han: "Det er eg." – *Ego eimi*. Trua på Jesus blir no flytta frå tankar rundt Messias og dei ulike rollene Jesus går inn i, til det heilt fysiske.

På same måte som i Emmaus blir det også her eit måltid. Men denne gongen er det Jesus som får mat av disiplane, og som et medan dei ser på. Jesus viser på den måten at han ikkje er ei ånd. Han er like levande som han var før han vart korsfesta. Han viser på nytt at tru og mat heng saman.

Etter at han har spist, og dei har fått ta på han, så begynner Jesus å snakke om si rolle i frelseshistoria. Etter det fysiske, så talar han til intellektet, til tanken. Den høyrer med, men kjem i andre rekke.

Til preika:

Når eg les denne bibelteksten nøye, så kjenner eg at Jesus kjem veldig nær. Provoserande nær.

Eit minne dukkar opp frå mange år tilbake. Vi feira gudsteneste i Sandtorg kyrke, og konfirmanntane var spesielt invitert. Da nattverden var innstifta, snudde eg meg og sa: "Kom for alt er ferdig!" Førte konfirmanntar spratt opp og kom nesten springande fram til altarringen. Eg vart nesten skremt, men kjente også ei glede over det spontane ønsket frå ungdommane om

å få eit fysisk møte med Jesus. Her var det lite av intellektuell tilnærming til trua. Dei sat ikkje og vurderte om dei var verdige eller ikkje. Dei tok berre imot invitasjonen reservasjonslaust.

Mitt ønske for denne dagen er at vi som er i kyrkja, kunne få møte den oppstadne Jesus like reservasjonslaust.

For det første: Jesus møter oss med fredshelsing. Kvardagsleg, utan stor ståhei. Vi kan vere trygge. Vi får lov å vere akkurat dei vi er. Samstundes er Jesu fredshelsing noko meir. Vi kjenner lukta av det heilage, det som er større enn både kvardag og helg. Vi aner at noko stort er i ferd med å skje.

For det andre: Jesus spør ikkje etter tankane og meiningane våre. Det er ikkje slik at den klokaste og mest lærde av oss har noko fortrinn når det gjeld å tru på den oppstadne Jesus. For Jesus møter oss fysisk. Vi får lov å ta og kjenne på han. Vi får lov å spise han.

For det tredje: Jesus er oppfyllinga av Mose-lova og profetane. Gjennom Jesus blir vi innlemma i Guds pakt med sitt utvalte folk. Vi blir Guds eigedomsfolk. Vi får ein ny identitet, ein identitet som knytter oss til Guds opphavlege skaparplan og samstundes til Guds folk over heile verda.

EVEN BORCH

Prost i Sør-Helgeland

FRA BISPEDØMMERÅDENE OG KIRKEDEPARTEMENTET

SØKERE

Hamar bispedømme

Følgende har søkt embetet som domprost i Hamar domprosti i Hamar bispedømme. Det er 5 søkere til embetet.

Beisvåg, Ola, sokneprest i Grorud sokn, Oslo, f. 1949

Herdieckerhoff, Ernst-Modest, sokneprest i Skårer sokn, Lørenskog, f. 1964

Hvidsten, Leif Jørn, sokneprest i Furuset sokn, Oslo, f. 1950

Nielsen, Per Halstein, prost i Sør-Gudbrandsdal prosti, Lillehammer, f. 1949

Ovesen, Stein, prost i Varanger prosti, Vadsø, f. 1959

Avsender:
Luther Forlag
Grensen 3
0159 OSLO

UTKOMMER annenhver uke på Luther Forlag og redigeres av professor Harald Hegstad (ansv.), sokneprest Sunniva Gylver, universitetslektor Sjur Isaksen og prost Kristin Moen Saxegaard.
Redaksjonssekretær: Eyolf Berg

ALLE HENVENDELSER rettes til:

Luthersk Kirketidende v/Eyolf Berg
Luther Forlag
Grensen 3
0159 OSLO.
Tlf. 91 17 65 37.
E-post: redaksjon.lk@lutherforlag.no

INTERNETT: www.lutherskkirketidende.no

ARTIKLER OG LESERINNLEGG til Luthersk Kirketidende mottas med takk og sendes på e-post til ovenstående adresse.

Pris kr. 550,- pr. år for Norge. Utlandet kr. 750,- pr. år.
Abonnementet inkluderer Halvårsskrift for Praktisk Teologi (2 numre pr. år).
Kontonummer: 3000.14.73669
Abonnementet løper til det sies opp skriftlig (brev eller e-post).

ANNONSEPRISER

Det er muligheter for følgende 7 annonsemøduler i LK:

1. *1/2 kvartside* (Høyde 42 mm, bredde 61 mm) kr 750,- +mva
  2. *Kvartside* (Høyde 42 mm, bredde 127 mm) kr. 1000,- +mva
  3. *Halvside* (Høyde 177 mm, bredde 61 mm) kr. 2000,- +mva
  4. *Halvside* (Høyde 85 mm, bredde 127 mm) kr. 2000,- +mva
  5. *3/4 side* (Høyde 130 mm, bredde 127 mm) kr 2500,- +mva
  6. *Helside* (Høyde 177 mm, bredde 127 mm) kr. 3000,- +mva
  7. *Dobbelside* (Høyde 177 mm, bredde 2x127 mm) kr. 5000,- +mva
- Overstående priser gjelder s/hv-annonser. Tillegg for farger: kr. 1500,- +mva

ISSN 0332-5431

